СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ. OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION.
ТРИ ЦЕНТИ РІК XLV. Ч. 244. Джерзі Сіті, Н. Дж., середа, 20-го жовтня 1937. VOL. XLV. No. 244. Jersey City, N. J., Wednesday, October 20, 1937. THREE CENTS

НЕДОБІР ЗА ОСТАННІЙ РІК ВИНОСИТИМЕ $695,000,000

ВАШИНҐТОН. — Біжучий фіскальний рік закінчиться більшим недобором, ніж це було передбачене. Таке заповів президент Рузвелт, означуючи цей дефіцит сумою 695 мілїонів долярів.

Завинив конґрес.

Вина за цей побільшений недобір спадає на конґрес, який роздавав „щедро", не звертаючи уваги на остороги президента.

Кінець федеральної допомогової акції.

Заява президента в справі згаданого недобору матиме далекосяглі наслідки. В першу чергу є це свого роду присуд смерти на ті федеральні інституції, що роздавали допомогу, зглядно давали працю, оплачуючи її з федеральних фондів. А тими інституціями є: Ріконстрокшен Фінанс Корпорейшен і Поблик Воркс Адміністрейшен. Президент є тої думки, що ці обидві інституції вже відповіли своїм завданням.

ЗБІЛЬШЕНІ ПОДАТКИ, АБО КІНЕЦЬ ДОПОМОЗІ.

ГАЙД ПАРК (Ню Йорк). — Президент Рузвелт візвав багатші кляси людей розпочати допомогову акцію для підмоги тим, що не мають роботи і засобів до життя. Якщо має вернутись добробут, говорив президент через радіо, то треба звільнити федеральний уряд від видавання грошей на допомоги. Бо ті, що потребують такої допомоги повинні дістати працю. Інакше уряд буде змушений накладати нові податки, щоб дістати ті суми, які потрібні на вдержування дальших федеральних допомог. А нові податки означалиб здавлювання намагань уряду привернути краєві нормальні часи добробуту.

ВЕЛИКА ЛЕТУНСЬКА КАТАСТРОФА.

СОЛТ ЛЕЙК СИТІ. — Нема надії, щоб врятувалася яка особа з 19 подорожних, що були на літаку „Мейнлайнер", який розбився в горах. Вже знайшли місце катастрофи, котре добачено з літака, що розглядався за тим місцем. Та не видно було ніякого знаку, з котрого можнаб вносити, що хтось зо згаданих остався при житті. На літаку були чотири жінки.

СЕНАТОР ВАҐНЕР ЗА ВИБІР МАГОНІЯ.

НЮ ЙОРК. — Сенатор Ваґнер, відомий у цілім краю як „робітничий чемпіон" через численні соціяльні законопроєкти, які вносив у конґресі, взяв активну участь у боротьбі за вибір посадника Ню Йорку. Він отверто заявився за вибір судді Єремії Магонія, і то на вічу в Купер Юніон, де було коло 1,700 виборців. Ваґнерові справили присутні величезну овацію. Ваґнер не виступав отверто проти Ля Ґвардії, що старається про поновний вибір, а тільки підкреслив, що йому робиться смішно, як багато людей записують на своє конто те, що зробила для робітництва демократична партія. Бо поправді, говорив сенатор, уся боротьба за поліпшення долі робітництва в Америці є звязана з демократичною партією. Ваґнер давав на це докази. А далі висміяв тих, котрі думають, що коли Магоні буде вибраний посадником, то тоді будуть зменшені фонди Доблю Пі Ей. Ваґнер дивувався, як можна припускати, щоб адміністрація могла так поступати з Магонієм, який є тих самих поглядів, що й адміністрація і є на ділі її чоловіком.

Ля Ґвардія бориться.

Посадник Ля Ґвардія у відповідь на атаки Магонія, що він хоче зробити Ню Йорк раєм для „червоних", відповів, що вибирати кандидата Тамані Гол, значить попирати політику рекетірів.

ТРОЯНОВСЬКИЙ ПУСКАЄ НОВОГО БЛАХМАНА.

НЮ ЙОРК. — До Злучених Держав повернувся совєтський амбасадор Олександер Трояновський. Запитаний про те, що означають розстріли у Совєтах, відповів: „Вони є ознакою сили Совєтів". Далі питалися його, чи Совєти готові до війни. Трояновський відповів, що Росія є тепер така сильна, як іще не була ніколи в цілій своїй історії. Потім наговорив іще багато з нагоди наближаючихся виборів, що теж „скріплять" Совєти. Закінчив розмову з кореспондентами тим, що „Сталін є дуже популярною особою в Совєтах".

НОВИЙ БУДІВЕЛЬНИЙ АДМІНІСТРАТОР.

ГАЙД ПАРК. — Президент Рузвелт назначив Натана Штравса з Ню Йорку адміністратором „Юнайтед Стейтс Гавзінґ Оторіті". Цей адміністратор матиме до розпорядимости суму $526,000,000, яка призначена на те, щоб допомогти містам позбутися своїх закамарків та побудувати здорові мешкальні доми, призначені для тих, що не мають більших грошевих засобів.

ОБЛЕКШЕННЯ НА ПОЛІТИЧНІМ ФРОНТІ.

На европейськім політичнім фронті слідне деяке облекшення: Німеччина легко заявила, що вона готова відкликати останки своїх добровольців з Еспанії і не втручатися в еспанські справи, коли їй повернуть деякі кольонії. А Італія згодилася відкликати своїх „добровольців", але під умовою, що Франція відкличе своїх.

АМЕРИКАНСЬКИЙ МИРОВИЙ ВИСЛАННИК.

На конференцію, яка радитиме в Бриселі, Бельґія, над подіями на Далекім Сході, назначений Злученими Державами Нормен Дейвис, який тішиться особливими симпатіями в Анґлії.

СОВЄТИ МАРНУЮТЬ РЕЛІҐІЙНЕ МИСТЕЦТВО.

Мистецький комітет при раді народніх комісарів СССР видав розпорядок, щоб у найближчому часі зібрати всі твори релігійного мистецтва з усіх російських музеїв. Частину тих творів мають продати за границею, але тільки до музеїв і приватних зборів.

ПОМЕР З ПЕРЕМУЧЕННЯ ЇЗДОЮ РОВЕРОМ.

56-літній В. Козлоскі з Острівця так дуже перемучився їздою ровером, що захворів на внутрішній вилив крови. Хоч прийшли йому якстій з поміччю, нічого не помогло. Козловскі помер.

„І. К. Ц." В СТРАХУ.

Ніколи передше в Крилосі стільки людей на відпуст не приїздило. Так пише „І. К. Ц." з нагоди відпусту, що відбувся одної неділі в Крилосі і стягнув аж коло 10,000 людей. „І.К.Ц." накидається на українців, мовляв — вони використовують для політичних цілей знахідки археольоґа, а тисячні маси українського селянства набирають у Крилосі нового запасу матеріялу до боротьби з польщиною! „І. К. Ц." хотів би, щоб наш нарід махнув рукою на свою традицію, сидів байдуже й тихенько спольщився! А тут якраз навпаки...

ЛЮБИЛИ ЙОГО ЖІНКИ.

Ільчишин зпід Стрия домагається відшкодування 4,000 злотих від селянина Сушака за те, що Сушак відтяв йому кінець носа, щоб не любили його жінки.

АРХЕОЛЬОҐІЧНІ РОЗКОПИ В КОЛІБАБІВЦЯХ.

Недалеко Ужгороду в Колібабівцях знайшли люди ріжні старовинні річи. На основі зголошення управителя школи заслано туди з Братислави археольоґа, д-ра В. Будаварія, котрий зачав там розкопи. Дійсно знайдено в глибині 30—40 метрів ріжні посудини, а між ними коло 30 урн, які потім відвезено до Братислави. Археольоґи твердять, що ті річи походять з часів 700—400 літ перед різдвом Христовим. З того видно, що в околиці Ужгороду вже близько 3000 літ тому було людське життя в Карпатах.

45,000 РОДИН У САСКАЧЕВАНІ ПІД ОПІКОЮ ДОМІНІЯЛЬНОГО УРЯДУ.

Домініяльний міністер рільництва, Дж. Ґ. Ґардинер, заявив, що цієї зими федеральний уряд буде вдержувати на допомозі 45,000 родин у Саскачевані і крім того буде видавати пашу для їх худоби. Останнього року було на допомозі 25,000 родин. Міністер сказав, що уряд опрацьовує широкий плян допомоги Саскачеванові споживчими продуктами і вишле туди велику скількість риби, сира, ярини й овочів з ріжних частин Канади.

Посушні простори, якими вцілости заопікується домініяльний уряд, обіймають 170 муніципалів у Саскачевані і 40 в Алберті. Адміністрація публичної допомоги буде спочивати в руках провінцій.

Держава обмежить число худоби, на котру буде видавати пашу. На кожних 35 акрів землі призначено одного коня і дві корови для одної родини з чотирьох осіб або менше. Для більших родин число коров винесе найвище чотири.

Поза посушною смугою є ще великі простори землі, де населення потерпіло від посухи частинно. Тими округами займеться провінція при допомозі домініяльних дарів.

Уряд Саскачевану видав нові правила щодо запомоги безробітним. Особам, що отримують допомогу, заборонено купувати за допомогові квитки одяг поза межами провінції. Цей розпорядок обовязує від 1-го жовтня. Іншими словами, квитки на одяг, які будуть видані внедовзі на один мілїон долярів, мусять бути зужиті в межах Саскачевану. Ці квитки видано в жовтні через бюро праці і добродійности, лиш раз на рік. Квитки на харчі будуть видавати місячно, а на опал — половину на початку зими, а потім у міру потреби.

ЗНОВ ОДНА ЖІНКА ЗМІНИЛА ПОЛ.

До шпиталю в Битомі зголосилася 22-літня Павлина Н., заявляючи, що від трьох літ завважила у себе орґанічні зміни в користь чоловічого пола і просила, щоби перевести на ній відповідну операцію. Після щасливо переведеної фізичної коректури вона зголосилася в метрикальному уряді, де на основі лікарського свідоцтва змінено її імя Павлина на Павло. Тоді вона вбралася в чоловічий одяг і стала рівною з чоловіками,

ВІДКРИЛИ ДАВНІЙ РОЗБІЙ.

Вже вісім літ тому, як невідомі розбійники вломилися до хати Стефана Федишинця у Вишнім Студенім (Закарпаття), задушили там його жінку та забрали 84,000 Кч. Слідячи за іншими злочинами, вислідила жандармерія, що цей розбій перевели Петро Гоштяр, Юрко Клевець, Юрко Фекете, Олекса Вагерич, Юртин Іван та Ізраель Беркович. Всі злочинці сидять уже у вязниці хустського краєвого суду.

АРХЕОЛЬОҐІЧНІ РОЗКОПИ В ЗОЛОЧІВЩИНІ.

На терені громади Ремезівці, пов. Золочів, переведено в половині серпня ц. р. пробні археольоґічні розкопи на полі біля хутора Черемховець, де за народньою традицією була оселя, що перестала існувати підчас татарських нападів. На полі повсякчасно виорювали плугом черепя, кафлі, оправлені кусні каменя і т. д. Пробні розкопи на ниві Василя Гіркого дали зараз першого дня багатий матеріял; відкрито долівку хати з піччю, глиняну посудину великої поємности і людський кістяк. Розкопи переводила представниця одної з польських установ і заповіла приїзд у майбутності комісії, що переведе систематичні археольоґічні роботи.

ЕМІҐРАЦІЙНИЙ ОШУКАНЕЦЬ ПЕРЕД СУДОМ.

Окружний суд у Катовицях розглядав голосну свого часу справу Андрія Манька, що був замішаний у кримінальну аферу, опісля втік до Франції, заложив так еміґраційне бюро і допустився ріжних ошуканств на шкоду багатьох еміґрантів із Галичини. Коли довідалася про це французька влада, він утік із Франції до Польщі, але на основі стежних листів його арештували в Катовицях. На розправі не переслухували свідків, бо всі свідки зложили зізнання шляхом реквізицій. Тільки деякі з них вернулись до Польщі, решта перебуває ще у Франції. Обвинуваченого Манька привезли на розправу під ескортою із слідчого арешту, в якому перебуває від року.

ВИКОПИ НА ВОЛИНІ.

В районі сіл Конюшки, Косцянець і Липа коло Дубна відкопано гроби, що походять з XI і XII століття. Є це правдоподібно останки половецьких войовників, що в тих часах воювали з українськими князями. Свідчать про це останки зброї та прикраси, знайдені у гробах. Крім того відкрили цвинтарище з епохи неоліту, а в ньому значну скількість кремяних знарядів і кераміки. Розкопи тревають дальше.

ПОГОНЯ ЗА БАНДИТАМИ В СЕРЕДМІСТІ КРАКОВА.

В Кракові на вул. Коперника чотири бандити напали на виходячого з брами старця, що вів собаку. Бандити закинули на шию старця петлю. Пес кинувся обороняти свого пана. За хвилину надбігли постерункові й кинулися в погоню за бандитами. Від куль згинув один з утікачів коло „Европейського Готелю". Другого ранили в ногу, а він ще пострілив одного поліцая. Опісля раненого втікача схопили. Це Станіслав Желязни; він утік недавно з ряшівської вязниці.

ЛИХИЙ ЗБІР ЗБІЖЖЯ ЦЬОГО РОКУ В ПОЛЬЩІ.

Фінансово-хліборобські кола стверджують, що цього року в Польщі збір збіжжя є 30 процентів нижчий, як минулого року.

ПЕРЕД ПОЛЬСЬКИМ СУДОМ

ЛЬВІВ. — Перед польським судом у Львові почався 28 вересня ц. р. процес проти Олени Жарської, Василя Ваврука і сімох товаришів із Сокальщини та Белзщини за протипольську діяльність і приналежність до ОУН. — У Городку Ягайлонськім, біля Львова, відбулася судова розправа проти 13 сільських хлопців і дівчат із села Ставчани. Обвинуваченим закидали те, що в часі панахиди на стрілецьких могилах 21 червня ц. р. співали революційні пісні та ставили опір поліції і тим спричинили, що зібрані не хотіли розійтися. Прокуратор у своїй промові домагався якнавищої кари, бо, мовляв, підсудні кплять собі з суду та поліції й тим деморалізують інших. Доказом цього є це, що тепер сидять у вязниці з одного села Ставчани 40 осіб за політичні проступки. Суд засудив усіх підсудних, у тому 4 дівчини, по одному місяцеві вязниці.

ВІДКРИТТЯ ІНТЕРНАТУ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ.

ЛЬВІВ. — У звязку з кампанією помочі українській студіюючій молоді, яку переводять тепер українці під Польщею, митрополит Шептицький постарався про заснування християнського інтернату для української молоді. Інтернат відкрито 1. жовтня ц. р. в колишньому Академічному Домі. В тім інтернаті вбога українська молодь, що вчиться у львівських школах, могтиме дістати дешеве приміщення. За помешкання зо сніданням там жадають 18 злотих місячно; зо сніданням і вечерою 30 злотих; а помешкання з цілим харчем 50 злотих місячно, себто трохи менше як $10.

У СОВЄТАХ АРЕШТУЮТЬ УЖЕ „ОРДЕРОНОСЦІВ".

КИЇВ. — Совєтські власти арештували під закидом „буржуазно-націоналістично-петлюрівських ухилів" відомих українських артистів: маляра Анатоля Петрицького, народнього артиста УСРР, співака Михайла Донця та „ордероносицю" співачку Петрусенко. Петрицький і Донець — артисти, котрих діяльність якнатісніше звязана з розвитком українських театрів після жовтневої революції. Петрицький найвизначніший український театральний декоратор, відзначений титулом „народнього діяча мистецтва", створив в оперових і драматичних театрах Харкова і Києва низку ґеніяльних, нових оформлень. Донець — відомий бас київської опери ще з передвоєнних часів. Артистка Петрусенко ще недавно, з нагоди „чолобитія" київської опери в Москві перед „найулюбленішим Сталіном", дістала високе відзначення: ордер Леніна. Тепер усі вони дістали назву „ворогів народу". Арештований також письменник Микитенко, й потвердилася вістка, що Микола Зеров, один з найчільніших українських поетів у Совєтах, знаходиться на Соловках.

ІТАЛІЯ ОБВИНУВАЧУЄ ІНШИХ.

РИМ. — Італійський пів-офіційний часопис „Дипльоматична інформація" помістив статтю, в якій у різкий спосіб обвинувачує інші держави за втручування в еспанські справи та викликування воєнного настрою в Европі. Цей часопис подає статистичні дані, на основі яких виходить, що в Еспанії є 40,000 італійських „добровольців", що борються по стороні ґен. Франка; зате значно більше число подібних „добровольців" з інших держав бореться по стороні лівого уряду. Коли Італія ставить домагання, щоб враз з відтягненням італійських „добровольців" інші держави відтягали своїх, то те домагання є справедливе. А ті держави, що ухиляться від того домагання, фактично тільки „безсоромно маневрують".

ВІЙСЬКА ҐЕН. ФРАНКА НАПИРАЮТЬ НА ХІХОН.

САН СЕБАСТІЯН. — Війська ґен. Франка в останніх днях поробили великі поступи на хіхонському фронті. Вони посунулися кілька миль вперед та захопили кільканацять сіл і кілька містечок. У кількох місцях вони окружили більші відділи червоних військ і тим останнім грозить або полон, або знищення. Після заняття Хіхона і зліквідування північно-західнього фронту штаб ґен. Франка задумує повести загальний наступ на Мадрид. Він уже тепер починає скупчувати величезні воєнні матеріяли на тім фронті. Передбачають, що у рішальній битві коло Мадриду візьме участь по обох боках біля 400 тисяч вояків.

ЯПОНЦІ ПОСУВАЮТЬСЯ ВПЕРЕД.

ПІЙПІН. — Китайський завзятий опір здовж лінії Піїпін — Ганков зломаний. Китайські війська у відступі, а японські стало посуваються вперед, займаючи ступнево шесту північну китайську провінцію, Гонан. У боротьбі японці знищили цілковито китайський „смертоносний полк", вбиваючи біля півтори тисячі вояків.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and Holidays
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
81.83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Edited by Editorial Committee

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

...for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 ...e Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союза: BErgen 4-1016. 4-0807.

За оголошення редакція не відповідає.

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ЩО ДАЛІ?

Ось таке питання ставлено рубом на святі в Ню Йорку, підчас якого вручувано проф. Олександрові Кошицеві докторську грамоту, надану Українським Вільним Університетом у Празі. А це „далі" відносилось до українського мистецтва в Америці, до дальшої програми нашої праці на тім полі. На тім святі стверджено, що маємо в Америці дуже видатні музичні сили, завдяки яким можнаб влаштувати на найкращих сценах виступи з українськими програмами високого мистецького рівня. Можнаб з ними підняти і нашу театральну справу. Можна би братись до зразкових фільмових вистав. І можна би поліпшити наші мистецькі продукції, передавані через радіо. Для цеї цілі вже обєдналися передові представники нашого музичного мистецтва і визнали згідно, що професор д-р Олександер Кошиць являється на тім полі найбільшим нашим авторитетом в Америці.

Стверджено, що все те „можна зробити". Але теж піднесено, що доконче „треба" робити. Отже треба підняти вгору українське мистецтво в Америці ще й тому, що, як це видно з самих заяв нашої молоді, при допомозі мистецтва ще буде найлекше придержати дальші наші покоління в Америці при українськім імені. А цеж наш обовязок про це думати і подбати, щоб так сталося.

Але треба допомогти і нашій справі в Рідному Краю. І навіть тут виявляється, що, беручи під увагу теперішні обставини, нам треба знову братися боронити українську культуру і свободу України — українською піснею. Треба знову мандрувати з нею по світі, щоби при її допомозі заставити широкі маси ріжних держав і ріжних народів краще зацікавитись нашою справою.

Треба щось робити, бо наближається Світова Вистава в Ню Йорку. А так виглядає, що коли ми там схочемо себе гідно зарепрезентувати, то зможемо це хіба при допомозі нашого мистецтва, бо на що інше ледви чи нас стане.

З цього виходить, що перед американськими українцями стоять завдання ріжної натури, але всі вони рівно важні, й усі вони звязані з українським мистецтвом. Виконання тих завдань вимагає, щоб ми всі числилися з певним авторитетом у тих справах, щоб ми відзивались на заклики цього авторитету і попирали його морально. А потім, щоб ми розуміли, що піднесення нашого мистецького життя в Америці вимагає теж великих фінансових жертв. Ось ті жертви ми повинні понести. І то радо, зо щирого серця, і з переконання, що допомагаємо великому ділу, що ось таким поступованням піддержуємо життєву силу нашої нації й нашу національну ідею тут в Америці, в світі, й там — на Рідній Землі. Отсе повинно бути одним із наших передових і чергових завдань.

ШКОЛИ В УКРАЇНІ ПІД СОВЄТАМИ

„Право громадян на освіту" записане в совєтській конституції. Але від права, записаного на папері, до дійсного права — шлях дуже далекий. Практика совєтського життя показує, що освіта в країні диктатури й терору не може нормально розвиватися.

Щоб не було обвинувачення в большевикоїдстві", дамо слово самим таки совєтським авторам, які не мають інтересу дивитися на життя в СССР крізь чорні окуляри. У київських „Вістях" з 24. вересня пишуть педаґоґи Парецький та Виноградов, що на Харківщині в школах не вистачає учителів: бракує 857 учителів української мови та 324 учителів чужих мов; бракує 242 учителів фізики, 138 ґеоґрафії й історії.

Також шкільні будинки не були приготовані, щоб прийняти в свої стіни дітей на початку року:

„Багато шкіл спізнилися з ремонтом, не забезпечили себе вчасно наочним приладдям, підручниками та шкільним інвентарем". Нема дива, що, як пишеться у „Вістях", шкільний рік „у багатьох школах Харкова і в районах области почався неорґанізовано". Школа без учителів і без підручників, яка це школа? Чи може в такій школі йти нормально наука?

Із совєтської преси ясно випливає, чому освіта в Україні перебуває в такому жалюгідному стані. Головна причина — це політичний і національний терор, що панує від часу, коли Україну посіла Москва. Що року в апараті української народньої освіти йде „чистка", отже поліційними засобами з роботи викидають діячів-педаґоґів. Робили „чистку" після усунення комісаря освіти Шумського 1927 року, ґенерально „чистили" шкільництво після комісара Скрипника 1933 року, чистять і тепер. Наслідки такої політики просто жахливі. Десятки тисяч найліпших українських педаґоґів відсунено від праці, а на їх місце поприходили у великій мірі недоуки або попросту неуки. На самій Харківщині, після переведеного іспиту для учителів, із 15,000 педаґоґів кільком тисячам запропоновано „доповнити освіту" до кінця 1938 р. А до того часу вони не мають права бути вчителями, бо показали таке мале знання, що вчити не можуть.

В Україні під Совєтами є кілька високих шкіл. Ці школи мовою й духом переважно російські. 1936 року було по високих школах України 28,687 студентів. Також у високих школах комуністична диктатура провадить чистку, яка гальмує працю цих установ. Про це пишуть „Вісти" з 21 вересня: „В київському і харківському університеті, в київському індустріяльному інституті, в ряді педаґоґічних інститутів до останнього часу займали посади і катедри нині викриті троцькістівсько - бухарінські буржуазно - націоналістичні шпигуни"... Очевидно „шпигунів" знищено, а на їх місце нема кого посадити. Тому даремно „Вісти" нарікають на те, що високі школи в Україні „зробили дуже мало": не мають програм науки, не мають професорів. Найцікавіше, що порожні катедри „ленінізму" та „діялектичного матеріялізму". Це зрозуміле: алжеж професор „ленінізму" не знає, що він має вчити і розуміти під наукою Леніна. Бо бували випадки, що найвірніших ленінців (Бухарін) Сталін проголосив за зрадників. Тому всі обминають таку небезпечну науку, а студентство „марнує час, порушуючи дисципліну навчання".

Урядовий комуністичний орґан в Україні, „Вісти", так розуміє „первочергове завдання" комісаріяту освіти у високих школах: „Очистити від ворожої аґентури, пильно перевірити всі навчальні пляни й програми, щоб і духу не було від спадщини троцькістівських, правих і націоналістичних мерзотників, які роками засмічували радянську науку"...

Здається, досить. Кожний зрозуміє, як тяжко вчитися в такій школі, і як важко в ній учити.

А. П.

„РОТУНДА ГОРИТЬ"

(Картина катастрофальної пожежі у Відні).

В пятницю, 17. вересня ц. р., я, маючи до діла у вісімнадцятій окрузі Відня, виїхав унолудне туди з думкою про те, що після зорудування мого діла зможу пораювати трохи проходом по кращих місцях Ґерстгофу. Бо **Ґерстгоф** — так називається згадана віденська округа — це одна з найкращих частин наддунайської столиці; він уже подальше властивого осередка Відня і тому повний аристократичних віль у розкішних садах; і коли ви тут проходжуєтеся, то вам здається, що ви на прогульці за містом. Особливож преґарно гуляти вершиною, що зветься **Шафберґ,** вершиною, де колись — підчас облоги Відня турками в 1683 р. — стояло шатро Кара Мустафи і звідки, таксамо як із Каленберґу, розгортається чудовий своєю маєстатичною величчю вид на ввесь Відень від одного овиду до другого.. Вид, що особливо увечері, коли на сіро-блакитнім овиді міста починають скрізь горіти світла, повний одинокої у своїм роді чарівної принади.

І отуди подався я згаданого дня, після того, як моє діло вдалось мені полаґодити скоріш, ніж я надіявся.

Я перейшов невеличку Шінделерґассе і повернувся саме на Шафберґ, що від Чарторискіґассе починає легко здійматись угору, коли тут бачу, що всі вище здвигнені місця Шафберґу повні людей, які під гомоном оживленої розмови показують руками водно на мріюче в голубій далечі місто. Це було коло третьої години пополудні. День був холодний і віяв гострий вітер. Але обриси міста відрізувались доволі чітко від опалевого, осінніми мраками ще не затягненого неба, і я почав з увагою глядіти за предметом такого схвильованого зацікавлення людей довкола мене і на всіх дорогах Шафберґу, коли тут чую, як хтось до когось каже:

„Це горить Ротунда!"

А з другої сторони:

„В місті вже є надзвичайні видання ґазет. Пожежа вибухнула в 1. годині. Дивіться, як чітко тепер видно вогонь!"

Тут настрій раптової паніки захоплює мене таксамо, як і тих всіх, що стоять біля мене. Я стаю на найвищій точці горбка, на який подався з такими прохожими, як я, і щойно тепер огортаю поглядом картину того, що діється там, у північній стороні міста, **у Пратері,** де від **1873 р.** — ще від світової віденської вистави, — видвигається монументальний, 84 м. високий будинок Ротунди.

Місце, на якім стою, віддалене яких 10 км. від Пратеру. Та проте могутні обриси т. зв. „Велитенського Колеса" **(„Різенрад",** з ваґонами до їзди) зазначуються на тлі неба таксамо виразно, як і обриси простору поза Різенрадом, який тепер, укритий склубленими хмарами диму, з яких глибин час до часу продирається палаючим змиєм з лютою нагальністю — вогонь. Шаліюча полумінь кидається на всі боки, мов і справді обхоплена вогнем гадюка. Іноді воно так, начеб зтуманів диму вилітали водно розкидувані кимось шматки і плахти жевріючого як пекло пурпуру. А іноді вогонь бухає вгору таким рясним ґейзером полуміней, що ми тут, віддалені десять кільометрів від пожару, подаємось несвідомо і в один мент назад, а дитина жінки, що стоїть з нею обік мене, починає раптом плакати. Бо є щось і справді несамовито затрівожуюче у видовищі такої великанської пожежі, на яку дивимося з далекої віддалі. Може саме через момент **непевности,** витворений власне великою віддалю, а томливий і болючий для людської душі, як і всяка непевність у хвилі ґрізної небезпеки зо сторони лютуючої стихії. — „Що то там тепер діється?—питаємося мимохіть у глибинах нашої душі, — там, унутрі тих склублених хмар диму і моря того палаючого вогню? Як рятують і як спасаються там навіщені пожаром люди, як і з яким успіхом беруться вони з лютою стихією, якої шаліття несе тепер смерть і загладу всьому і скрізь, де нема змоги непереможного відпору у змаганні з нею?"

І хоч на овидах майже безмірно розкиненого Відня вогонь палаючої пожежі Ротунди це тільки одна жевріюча цятка вціловиді двох-міліонового міста, то вам усетаки здається, що воно в цей мент усеціло загрожене так, немов підчас якогось катастрофального гураґану або землетрусу.

І вам чогось жаль дивитись у цю хвилю на мріючі в далечі вершки веж і монументів любого, гарного Відня...

Ротунда ось — цеж теж одно з репрезентативних знамен — віденці кажуть **„Варцайхен"** — наддунайської столиці упродовж довгих десятиліть від колишньої світової вистави у Відні. Як сказано — збудована 1873 р. Як одна з головних монументальних будівель тієї світової вистави, вона названа була так, як назвав колись великий майстер Ренесансу, **Андреа Палядіо,** свій пропамятний архитектонічний архитвір у Віценца — **Ля Ротунда.** Будували її австрійські архитекти та інжиніри, як ось Газенавер та Енґерт під проводом Гайнріха Шмідта, причім будівля мала промір 107.83 м., висоту — як уже згадано — 81.1 м., та вкривала собою 9,130 квадратових метрів простору. Стіжкуватий круглий дах, що його так добре затямив усяк, хто тільки раз у житті бачив ту трохи химерну, а проте чудово елеґантну будівлю, спочивав своїм тягаром на 32 колюмнах, з котрих кожна займала 3.8 кв. м. простору і була 24.38 м. висока. А завершувала будівлю велика, вже здалека помітна чіткіше всього околу, ліхтарня, якої промір виносив 32.4 м., а вікна були 10 м. високі. Але властивим завершенням віденської Ротунди не була та велика ліхтарня, а друга, мала, з проміром 8 метрів, яка двигала як останню вершину Ротунди позолочену цісарську корону, що так чудово ясніла в блисках раннього сонця, колисьто над садами, алеями і левадами Пратеру! Ота то преґарна копула цілої будівлі була одним з чотирьох репрезентативних, тобто і здалека помітних „будівельних знамен Відня, обік славної на увесь світ **вежі собору св. Стефана,** згаданого вже Різенраду (в Пратері) та т. зв. **Вассертурму** — вежі з резервоаром води — в Х-тій окрузі міста, якої мозаїковий дах панує над усією південною частиною Відня.

„Копула з цісарською короною — каже тут хтось обік мене — завалилася десь годину після вибуху пожару зо страшливим гуком, від якого здріжало все довкола. А розпалена до білого корона вилискувала крізь хвилі диму і вогню якимось несамовитим, ґрандіозно жахливим блеском..."

Я слухаю й уявляю собі оте пів-фантастичне горіння позолоченої корони на вершку бані Ротунди... В цьому горінні була вся лють і вся гроза пожару, зосереджена ніби в одній точці як своєрідний експонент руйнуючої катастрофи. І я думаю, що поблиски розжареного до білости металю мусіли вражати іноді мов демонічні усміхи якогось Неземного, якогось духа вогню, що видвигнувся жевріючою головою вісімдесять кілька метрів понад Пратер, щоб своїм палаючим видом сіяти страх і переляк у всьому місті... Я пройшов уже увесь Шафберґ, дивився на вогонь з усіх сторін, це вже далі сьома година і западає вечір, але крівава пляма в околиці Різенраду багріє ще виразно і крізь опони імли, що згодом окутують у далечі всі овиди. І стеляться там ще завжди преважкі клуби темного, яснішого і просвітленого вогнем диму у суміші чорних, сірих, ясно-перлових і чудово рожевих хвиль. Вони метушаться разом з бушуючими вогнями швидко і невпинно, мов навздогін, вбік і вглиб, здовж і вширш, вгору і вдолину, гострими і верткими відрухами, ніби клубилисяб там в боротьбі на життя і смерть якісь адові, з жевріючими спинами єства...

„Пропала Ротунда неминучо" — чую тут чийсь голос обік мене.

— Неминучо — повторяє хтось.

І раптом, ніби при ложі смертельно хорого, для якого вже ліку нема ніякого, я пригадую в один мент усе те, що вязалось колись з віденською Ротундою як одним з чинників творчости двохміліонового міста. Всі ті блискучі вистави, святочні імпрези, представлення, балі, забави й музеальні покази, що їх улаштовували з Ротунді, починаючи від 1873 р. аж ген до наших днів, де вона була місцем експонатів і зборів віденських торгів. Ті врочисті дні в Ротунді, де Франц Йосиф відкривав кожночасні вистави, і де все довкола у Пратері так і роїлось від блискучих еквіпажів і повозок високої аристократії... Ті колишні, такі славні „Свята Весни" тут, улаштовувані відомою княгинею **Павліною Меттерніх,** які за кожен раз були сезоновою сензацією Відня, і на яких не було ніколи менше, як 100,000 учасників. Або ті гучні свята співаків, що тут розгомонювали, як ось те в р. 1885, коли то обожаний віденцями актор **Жірарді** заспівав у Ротунді вперше славну **„Фіякерлід".** І ще інше й інше і таке ріжноманітне собою, що займило цілі довгі глави історії новітнього Відня. Але це вже, як кажеться в пісенці **Раймунда:**

Прощай, прощай...!

Це вже вечір.

Ген там перед нами, в далечі, розгорнулось місто вже панорамою тисяч і тисяч світол, які перехрещуються на овиді вечора ніби чепурні, тонкі шляхи, вистелені скрізь блискучими перлами. Тільки там, ген, де Різенрад, бовваніють звали чорного мов ніч диму, і світиться один крівавий блиск, ніби прижмурене око таємної потвори, ще завжди, ненаситне жаждою погуби...

Колиж я на другий день приїхав до Пратеру, щоб поглянути на зґарища Ротунди, то те, що я побачив, це була одна-одинока велитенська руїна, з якої глибини зчорнілих грузів здіймалися вгору ще завжди клуби густого, синього диму. А віденці стояли довгими рядами в алеях, що окружають Ротунду, повні якоїсь сумовито-вдумчивої мовчанки, ніби це видвигався перед ними катафальок з тлінними останками когось рідного і дорогого.

Д-р Остап Грицай.

Р. Гр.

ВОВЧИЙ ЧОМБЕР З ҐОҐОДЗАМИ

(4)

— Тричі вовчий чомбер з книдлем.

Маланя витріщила очи і погадала собі, що у того панка мабуть хибує одна клепка. Голосно сказала так як раньше.

— Цього ми не маємо!

— Не робіть собі з нас жартів, бо ми голодні! — сказав високий гостро. — Що на карті, те й у кухні!

— Вірте мені, що нема, — запевняла Маланя і здивована водила по них очима.

— А я кажу, що маєте! — вперся високий і підніс голос.

— Ходіть сюди, дитино, — сказав до неї малий грубий. — Як вам на імя?

— Маланя.

— Отже, скажіть мені, Маланю, чи ви вмієте читати?

— А чомуж би ні? Вмію.

— То прочитайте! — сказав, показуючи їй карту.

— Ну що там стоїть?

Турист стукав пальцем у те місце, де стояло „вовчий чомбер".

Дівчина здивованими очима позирала на карту і кажучи „піду спитатись у кухні", побігла.

— Бачите! — сказав Дарнівський. — Не казав я, що така страва є?! Як би не було, то не побігла до кухні питатись. Що взагалі є, себто буває тут, хіба вже не можете сумніватися. Лиш питання, чи ще є, і чи схочуть дати вам!

— Ми вам дуже, дуже вдячні за те, що пояснили нам і помагаєте демаскувати свинтуха ресторанника! — дякував високий турист.

По хвили прийшла Маланя з полумиском. На полумиску були три порції баранячого чомбра в сосі і три великі книдлі.

— Прошу! — сказала, поставивши полумисок на столі, і хотіла втекти.

Високий вхопив її за рукав, задержав і питає:

— Чи це справді вовчий чомбер?

— Так! — відповіла Маланя тихим несмілим голосом.

— Це щось таке, наче баранина, — сказав малий грубий. — Я дуже люблю баранину і часто її їм. Пізнаю по запаху.

— Ні, ні, це вовчий чомбер! — впевняла кельнерка.

Дарнівський стояв за кельнеркою. Довгий турист глянув понад її голову на Дарнівського. Його погляд був питанням, чи на полумиску справді вовчий чомбер. Дарнівський покрутив головою на знак, що ні.

— Слухайте, Маланю! — промовив грізно високий, тепер вже цілком певний свого. — Скажіть вашому господареві, що ми не такі дураки, як він собі гадає. Нехай він не думає, що до нього зайшли люди, що поза своїм містом ще світу божого не бачили. Я вже нераз їв чомбри вовчі і невовчі. Вмію відріжнити барана від вовка!

— Ви хочете нас обдурити! — сказав малий грубий.

— Ми не дамо підоймати себе на сміх! — додав худий.

— Возьміть собі це свинство, бо вам кину на голову! — розкричався високий.

Крик зворохобив всіх гостей в саді. Маланя стояла ціла червона, до її очей тиснулися сльози.

— Признайтеся!

— Признайтеся! Ви хочете нас ошукати. Викпити від нас гроші! — кричав щораз голосніше довгий всезнайко.

— Ні! Бог мені свідком, що ні! Та ми не маємо вовка, тож кухарка всунула мені баранину, — пояснила Маланя, хлипаючи.

— Баранину! — зареготавсь високий. — Ми хочемо того, що баранів їсть, а нам приносять те, що вовк їсть! Не крутіть, не вертіть, а принесіть вовка, бо ви його маєте!

— Кленуся на все святе, що не маємо!

— Не перечте, бо таки маєте! — додав третій.

— Принесіть його! Зараз принесіть! — високий аж заревів.

(Кінець буде).

Під пантофлем.

— Петре, чому ти не покажеш твоїй жінці, хто господар хати?

— Це вже запізно, вона вже знає...

—o—

— Страшну память має мій чоловік!

— Чому? Чи так дуже забуває про все?

— Навпаки, нічого не забуває!

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ.

А. Т. К., Дітройт, Міш. — Дуже можливо. Імя „Володимир" може нагадувати і українське походження. А і з вигляду особа ця подобає на українця. От і Косцюшко походив з українського роду. Про це згадує Українська Енциклопедія.

Н. А. — Рідня в краю дістане згадане обезпечення.

Коли сидиш бездільно із заложеними руками, маєш сім чортів у собі, а восьмого плекаєш на подолку. — **(Ісляндська приповідка).**

Повчи та покажи — одначе без гніву. — **Марк Аврелій).**

НА БІЖУЧІ ТЕМИ

—o—

ОСЬ ВАМ ЕСПАНІЯ!

У своїм відчиті в Ню Йорку англійський посол Рис Дейвис, відповідаючи на запит про Еспанію, назвав її краєм противенств, нерівностей, утисків та зілюстрував цю думку одним фактом. Підчас свого побуту в Еспанії, говорив він, бачив він родину еспанців по дорозі в місто. На переді їхав на мулі чоловік з довжезним ціґаром в устах, у чоботах на ногах. Кілька кроків за ним і ш л а його жінка, босоніж, з великим клунком на плечах. З клунком, що на всякий випадок повинен бути на мулі. „Ось вам Еспанія!" — закінчив свою ілюстрацію промовець, даючи цим до пізнання, що цей образ був з усіх його досвідів в Еспанії найбільш характеристичний для Еспанії.

Цікаво булоб знати, що думав собі цей еспанець, що курячи ціґаро, їхав собі вбутий на мулі, як його боса жінка з клунком на плечах била каміння босими ногами. Чи подумав він собі, що своєю поведінкою дає чужинцеві образ Еспанії? Чи помилюся я, як скажу, що що не думав би цей еспанець, він певно не уявляв собі, що він у той час давав образ Еспанії.

ДЕ ЕСПАНІЯ?

Якби Дейвис був спитався еспанця, в чому лежить суть Еспанії, він заговорив би мабуть про *народній* стрій, або про *народні* танці й співи. Якби *це* був освічений чоловік, то може заговорив би про еспанську культуру, а її признаки бачив би в славних еспанських замках і церквах, у великих еспанських малярах, різьбарах і поетах. Це для нього булаб ілюстрація того, що це таке Еспанія.

Англійський посол це все певно бачив, замки й церкви, музеї й образи, але суттю Еспанії для нього остався всетаки чоловік, що їде до міста верхи тоді, як його жінка, з клунком на плечах, іде за ним боса.

Отже справді де є суть Еспанії? Чи в таких річах, як будівлі й музеї, образи й поезії, музика й танці, чи в таких відношеннях, як відношення чоловіка до жінки?

ЧУЖИНЕЦЬ І СВІЙ.

Якби нам припустити, що суть еспанської культури не в штуці, костюмах, танцях, співах, але в таких відносинах, як відношення чоловіка до жінки, то тимсамим ми наче признаиб думку, принаймні частинно, що чужинець може краще підглянути суть культури якогось народу, ніж люди того самого народу.

Чи може це бути правдою, щоб чужинець міг підглянути суть чужої культури краще, ніж чоловік тої самої культури? Іншими словами: чи можливо, щоб людина якоїсь культури могла не доглянути того, що догляне чужинець?

Щось подібне маємо з особистими справами. Чи можна сказати, що з усіх людей найкраще чоловіка знає він самий? Чи не трапляється досить часто, що саме чоловік не знає себе самого та що його знають краще інші люди?

ДЕ ПРИЧИНА?

Трапився в Америці цими днями злочин, який залякав усе американське громадянство: 18-літній хлопчина вбив двоє старих людей: 64-літнього лікаря та його 64-літню жінку.

Поліції не було трудно добитися від убивника признання до злочину, але трудно їй було знайти мотив злочину: чому саме цей хлопчина вбив двоє старих людей? Пімста за кривду, правдиву або уроєну? Може якесь умове збочення?

Тепер поліція схиляється до думки, що мотив злочину був матеріялістичний: хлопчина хотів ограбити лікаря, добути в цей спосіб легко гроші, дістатися до „біґ дов" і зажити як „біґ шат".

Будуть тепер поліцаї, прокуратори й адвокати доказувати й збивати цю думку про мотив. Серед загального крику, можливо, й не дізнаються люди, через що саме хлопчина вбив двоє людей. Тому варто би пошукати джерел цього предивного злочину.

Якщо злочин своїми мотивами матеріялістичний, то чиж не є вся американська культура матеріялістична? Коли хлопчина думав про те, щоб добути гроші, то чи це щось дивне в Америці? Чиж не думає тут кожний, як добути гроші? Коли хлопчина хотів добути гроші зараз, і то легким способом, то чи й у цьому є щось дивне? Чи не величають тут спеціяльно людей, що добули гроші легко, скоро, без труду? Як х л о п ч и н а не дбав за те, чи він д о б у д е гроші чесно, чи якнебудь інакше, то чи й на це нема оправдання в американському оточенні? Чи нема навіть шкільних підручників, у котрих величається як героїв людей, що здобули собі величезні маєтки, не дбаючи за те, чи це були чесні способи?

Отже чому американське громадянство таке залякане вбивством двох старих людей молодим хлопцем? Чи не тому, що своїм учинком молодий американець показав дзеркало перед американцями й неначеб сказав: „Подивіться на себе!"

ЯК МИ ПОМАГАЄМО РІДНОМУ КРАЄВІ

КЛІВЛЕНД, О.

З весілля на визвольну боротьбу.

Дня 9. жовтня ц. р. в укр. кат. церкві відбулося вінчання п. Евгена Ляховича з панною Олею Т. Грицеївною, котрого довершив о. Мереньків; хором проводив п. А. Когут. Весільна забава відбулася в готелі Голенден у присутності родичів молодої, а також місцевих і позамісцевих гостей.

Підчас вечері староста, адв. п. О. Малицький, відчитав численні привіти й телеґрами від родини молодого зо Львова, від центральних орґанізацій та від поодиноких знайомих і приятелів. Опісля покликано поіменно всіх присутніх гостей, котрі складали молодим свої щирі побажання й виголошували промови.

Батько молодої, Теодор Грицей, подякував усім присутнім гостям за участь у цім святі. При кінці зложив від себе й молодої подяку сам п. Ляхович за щирі побажання.

Серед гарної забави гості не забули й про Рідний Край. П. Попович завізвав присутніх зложити дар на визвольну боротьбу. Жертвували: Оля й Евген Ляхович $5; по $2: пп. Грицеї, пп. Шмаґали, пп. Тарнавські, пп. Поповичі, панна Середа; по $1: пані Ґібайло, о. Мереньків, В. Загаєвич, В. Блондиненко, А. Когут, Іван Білінський, пп. А. Білінські, пп. О. Малицькі, пп. Муралі, пп. Петрівські. Разом $25, котрі переслано до централі ОДВУ.

Гість.

—o—

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА.

З весілля на Рідну Школу і дім Просвіти.

В неділю, 3. жовтня, зібралися родина і приятелі Гаврила й Еви Слободянів та влаштували для них несподівану забаву, срібне весілля, з нагоди 25-літнього подружжя. В часі відсутности Ювилятів прибрано кімнати квітами, а столи заставлено смачними стравами та добірними напитками. Коли Ювилятри прибули, як звичайно в неділю пополудні, з проґульки до свого дому, то застали повно гостей, що попросили „молодят" до спільного обіду. Підчас обіду приґравали музики зо школи проф. П. Дубаса. Тостмайстром був Р. Слободян, бувший дружба, а промовляли отсі гості: М. Мурашко, гол. предсідник У. Н. Союзу; Марія Бабяк, з Когус, Н. Й., бувша дружка; В. Рутецька, проф. Дубан, В. Стасюк, С. Слободян, Г. Дороговський і інші. При кінці забрав іще слово Р. Слободян та попросив до збірки на українські патріотичні цілі. Збіркою занявся Г. Дороговський. Жертви зложили: Ювиляти Ева і Гавриїл Слободяни $10; Р. Слободян $5, М. Мурашко $3; по $2: В. Рутецька, Марія Бабяк і Г. Дороговський; С. Слободян $1.50; по $1: П. Дубас і Тимко Слободян. Разом $30.50. Збірку вислано через Обєднання: для Рідної Школи $20.50. і на читальню „Просвіти" в Настасові (рідне село Г. Слободяна) $10.

При кінці забрав слово Гавриїл Слободян і подякував родині та приятелям за таку гарну несподіванку і жертви на українські цілі.

Григорій Дороговський.

ПОВІДОМЛЕННЯ.

З важних причин я змушений зробити маленьку зміну в пляні моєї поїздки з відчитами, а саме:

Дня 24-го жовтня ц. р. відвідаю громаду Сиракюз, Н. Й., а громади Гейзлетон, Бервік і Геновер, Па., у яких відчити були назначені на 24-го жовтня ц. р., відвідаю в такому порядку:

25-го жовтня (година 7-ма веч.) — **Геновер, Па.**

26-го жовтня (година 7-ма веч.) — **Бервік, Па.**

27-го жовтня (година 7-ма веч.) — **Гейзлетон, Па.**

Прохаю відносні громади вибачити ввічливо цю зміну, яка заходить справді з важних причин.

Михайло Дудра,
відпоручник Т-ва „Просвіта"
у Львові.

. . . Боїться.

Попри люнету, що стоїть у парку, переходить якесь подружжя. Чоловік питається власника люнети:

— Щож там можна побачити?

— Венеру в усьому її блеску — відповідає власник.

Жінка відтягає чоловіка від люнети:

— Ти не будеш дивитися на це!

БОРОТЬБА ПРОТИ ЗОРҐАНІЗОВАНОГО ЗЛОЧИНУ

—o—

„Кажуть, що злочин у цьому краю коштує людей більше, ніж виносить річний буджет федерального уряду", сказав оноді в своїй промові на радіо Томас Е. Дюї, спеціяльний прокуратор повіту Ню Йорк. „Якби до цього додати кошти втраченого людського життя, терпіння родин тих, котрих втягнули в злочини, то загальний кошт злочину буде справді застрашальний. Діються перед нами річи, що вимагають негайної уваги громадянства".

Трицять літ тому бизнес власне щойно виростав на великі орґанізації. Нині, назагал, бизнес зорґанізований у великі орґанізації. Зо зростом великих промислів люди почали звертати ближчу увагу на реґуляцію банків, на зорґанізований у корпорації бизнес, на продаж вартісних паперів. Закон про відшкодування робітників за каліцтва при праці був 30 літ тому невідомий. Нині він є частиною нашого щоденного життя. Забезпечення на випадок безробіття, допомога на старість та інші поступові міри стали відтоді законами краю. Ці річи признано як конечно потрібні в краю, котрий став високо зорґанізованим.

Та, на жаль, реґуляція й контроля модерних злочинів звертає на себе лише небагато публичної уваги.

„Трицять літ тому ми могли безпечно сказати, що в нас не було зорґанізованого злочину. Пересічний злочинець в Америці робив на власну руку. Це був нічний вломник або кишеньковий злодій. Лише деськолись зявлявся великий грабіжник або шайка грабіжників. Бували навіть дрібні „ґенґи" в деяких наших великих містах. Вони заставляли перекупнів, що продавали товари з візків, або дрібних крамарів, платити собі окуп. Їх знали всі як завадіяк. Але їх орґанізації були слабі, а їх провідник це був просто найтвердший хлоп з цілого „ґенґу" й звичайно був таким самісіньким вуличником, як усі інші.

За останніх трицять літ, за котрі бизнес зорґанізувався в корпорації, злочин теж виріс на національний промисл. Ще й нині можна стрінути дрібного злочинця, що краде на власну руку, але нині він у нас є одною з найменших наших проблем. Нині ми маємо злочинні синдикати в багатьох містах. Вони є багаті, могучі, на чолі їх стоять не люди з дужими мязнями, але люди з мозками. В кожній орґанізації злочинців є багато людей — від простих, що роблять роботу, яка вимагає грубої сили, аж до ґенерала, що живе вигідно, серед розкошей, далеко від справжніх операцій своїх „ґенґів".

Отсі нові, умовини вимагають від нас зрозуміння цілої проблеми злочину. Атакуючи зорґанізований злочин, ми не можемо думати тільки про того, що злочин поповняє; робити таке булоб таксамо нерозумно, як при грі в копанку дивитися лише на ліве крило, а не дивитися на дружину як цілість.

„Кожна злочинна орґанізація, котру розсліджувала моя канцелярія", говорив Дюї, „зорґанізована зовсім на взір промислового підприємства.

„Коли злочинний бизнес зорґанізувався як справжня орґанізація, то він має, очевидно, президента орґанізації, ґенґстера, котрого вона звичайно називає „Біґ шат". Він живе в готелі або апартаментовім домі, відбуваючи наради з підчиненими собі ґенґстерами. Він ніколи навіть не думає про те, щоб самому виконувати справжній злочин. Він звичайно живе в найкращих готелях. Часто він жонатий, а його діти бавляться з вашими дітьми в парку. Один визначний „ґенґстер", проти котрого я вів слідство чотири роки тому, посилав двох синів до добрих приватних шкіл", — каже Дюї.

„З головою злочинної орґанізації стрічаються що дня голови її департаментів, що сягають від звичайних насильників до правничого департаменту. Кожний має там свою визначену роботу. Один без інших не міг би переводити злочинної роботи". При такій орґанізації злочину проблему виконування закону треба трактувати як одну цілість.

Деколи говориться, що наші закони не дають нам досить сили полагодити цю проблему злочину. Деякої реформи закону, щоправда, треба, але закони самі ще ніколи не зловили злочинців та не роздобули проти них доказів.

Коли кишеньковий злодій або вломник „працював" самий, тоді зловлення його й покарання було осторогою й пострахом для інших. Так воно є ще й нині, як злочинці оперують самі. Одначе справа мається зовсім інакше, як замісць одного злочинця оперує цілий злочинний синдикат.

Коли ми зловимо й засудимо перекупня, що розпродує наркотики, то, хоча це невигідне для синдикату й коштує його гроші, як ми не зловимо цілого „ґенґу", що імпортує до Злучених Держав наркотики, то приплив наркотиків до краю зовсім ні на хвилю не спиниться. Що більше, засудження одного перекупня викличе в громадянстві враження, що закон виконується, отже зовсім фальшиве враження.

Коли уряд зловить чоловіка з якогось рекету, чоловіка, що підкинув смердячу бомбу, або вимусив гроші, або хочби навіть потягнув за курок револьвера, ми все ще не дісталися до головного начальника рекету. Ми ще не маємо в своїх руках майстра вбивства, а маємо тільки його платного наймита. Його арешт і засуд може коштує його босів трохи грошей — на адвокатів, на процес. Може він дістане трохи грошей, як буде сидіти в арешті. Але це все не розібє рекету. Що важніше: уряд іще не дістався до тих, що від злодіїв і вломників беруть крадені річи й далі їх перепродують.

„З цього видно, що виконувати карний закон треба в інший спосіб", говорив Дюї. Нині вже не можна вдоволятися засудом одного злочинця. Треба звернути очі від одиниці на орґанізацію. Передівсім треба виступати проти головачів рекетів, а їх малих наймитів заохочувати виступати проти головачів. Їх треба забезпечити перед головачами, а крім цього дати їм можливість заробляти чесно на життя. Арешт дрібного злочинця це тільки початок діла, а не само діло захоронення громадянства перед злочинами.

(Огол.)

МЕДИЦИНА У СТАРИНІ

Небагато знаємо про перші початки медицини, та певне є, що вже в передісторичних часах мусіло бути свого роду лічництво. Із знайдених костей видно, що вже примітивні первісні люди вміли переводити операції, зовсім таксамо, як це роблять сьогодні примітивні „дикі" племена. Один англійський лікар бачив раз у пралісі в Африці, як тубилець переводив жінці при породі т. зв. „цісарський розріз" і то з повним успіхом.

Найважнішими ліками від найдавніших часів було всяке зілля, із якого деяке ще й сьогодні нарід уживає. Та попри це важну ролю відгравала віра в демонів, які спричинюють у людей недугу, тому їх треба поборювати. Так то перші лікарі первісних народів були передівсім заклиначами демонів.

Із знайдених папірусів знаємо, що египетська лікарська штука стояла вже доволі високо. Египтяни почитали Імготепа, як бога медицини — їх медична наука в першому і другому тисячелітті перед Христом була під сильним релігійним впливом. Дивує нас, що вже в тих давніх часах були „лікарі-спеціялісти". Також лікарські інструменти, які знайдено підчас розкопів — прилади до спускання крови, лікарські голки і ін. доказують, що в старинному Египті вже справді лікарська штука стояла високо.

Подібно було у вавилонців і асирійців. Вже в 200-му році перед Христом у збірнику законів Гамурапія є закони про лікарів, їх гонорарі, про невдачі підчас лікування і кари за те. Понайбільше лікарі були у взаєминах із духовенством, були т. зв. священичі лікарі, крім них хірурги і лікарські помічники. Заклинання демонів і магічні ритуали відгравали у лічництві важну ролю. Крім того заховалися до нині у клиновому письмі рецепти, та відчитати їх вдалося лише в дуже незначній частині.

**

Властивою колискою медицини є Греція. Хоч без сумніву египетська і вавилонська медицина мала деякий вплив, то щойно кільком славним лікарям завдячувала Греція, що медицина тут дуже розвинулася. Греки також почитали бога медицини, Асклепіоса, якому було присвячених багато місць, званих „асклепії". Тут розвинулася дуже головно одна вітка медицини, звана „святинною медициною". Вже ця назва вказує, що часто лікування було в руках духовників, причому самособою релігійний культ перевищав наукове знання. На щастя у Греції попри цю релігійну медицину розвивається справжній лікарський стан, що вже тоді, так вчасно, стояв на високому ступні розвитку. Ще нині вважають батьком медицини грецького лікаря Гіпократа, що помер 377-го року перед Христом. Він сказав: „Лікар подібний до бога: він є приятелем життєвої мудрости".

Дуже розвинулася старинна медицина коло третього століття перед Христом в Олександрії (в Египті). Олександрійці встановили анатомію і фізіольогію головними основами загальної медицини. А до найвищого розвитку дійшла старинна медицина за грецького лікаря Галена у другому столітті по Христі. Його наука мала вплив на медицину півтори тисячі літ. Грецька медицина мала вплив також на римську.

**

Від найдавніших часів вірили люди у лікувальну силу всякого зілля. А що рівночасно вірили в силу зір (планет), то звичайно зілля збирали, коли місяць був у повні, щоб мали тим більшу лікувальну силу.

**

У середньовічних часах наука про будову людського тіла не дуже поступила. Серед вічних суперечок духовної і світської влади справжня медична наука не могла свобідно розвиватися. Тому в тих часах процвітало дуже знахорство. Знахорі вихісновували легкодушність мас.

Щойно з початком новітніх часів замітні змагання перевести реформи у царині медицини. Теофраст із Гогенгайму (званий Парацельз) сказав таке про лікаря: „Лікар не повинен бути засклеплений у собі, не повинен бути старою бабою, гицлем, брехуном, легкодухом, лише повинен бути справжнім чоловіком". Справедливо прозвали Парацельза другим Гіпократом.

Століття мусіли ще проминути, заки медицина, основуючись на власних досвідах, розвинулась у справжню науку. Коли глянемо тепер у новітню операційну салю, або медичну лябораторію, можемо зрозуміти, який величезний поступ зробила медицина від початків до сьогодні та ще й далі робить.

ВЕСПУЧІ, ЧИ КОЛЮМБ?

Хто відкрив Америку? З Фльоренції (Італія) звідомляють: В архіві одної славної фльорентійської родини знайшли документ, з якого ясно, що географ Амеріґо Веспучі був першим, що відкрив американський континент ще перед Колюмбом. Веспучі повідомляв про подробиці своєї третьої подорожі для відкриття Нового Світу листом фльорентійського купця Льоренца Перфранческа де Медічі. Згаданий документ відкрив історик і член комісії для італійських державних архівів, Марчезе Роберто Рідольфі. Він виясняє з документу, що Веспучі станув на американській землі вже 16-го червня 1491-го року, отже рік перед Христофором Колюмбом.

РОЖА І ВОЯКИ.

„Не час жаліти рож, коли горять ліси" — таку приповідку мають матеріялістичні народи. Інакше думають китайці. „Цвіти це усміх душі" — кажуть вони та плекають цей „усміх", навіть у найгрізніших хвилинах.

Підчас найзавзятіших боїв за просмик Нанкав гурток заграничних журналістів, що був зараз біля перших боєвих рядів, не без зчудування глядів на такий образок. Вузькою гірською стежкою йшов відділ китайських вояків. На скруті дороги, за якою починалося вже поле обстрілу, кожний з вояків зупинився на хвилинку, нахилився до землі та жертвенним рухом виливав із полевої фляшки кілька капель води на камінисту землю. Показалося, що в місці цьому виростав із скельної щілини кущ дикої рожі. Ростина булаб напевно згинула, колиб не опіка вояків, які навіть в обличчі смерти не забули про життя маленької дрібної ростинки, що розхилювала до сонця червоні пелюстки цвіту. „Цвіти це усміх душі". Одначе багата мусить бути душа цих східних людей, що в обличчі смерти вміють дбати про долю ростини.

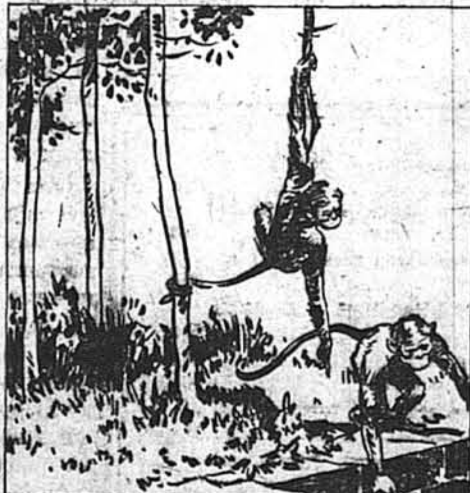
Славний німецький пяніст і композитор, Евген Е'Альбер, був сім разів жонатий. Мав багато дітей. Тому часто доходило між дітворою до бешкетів. Схвильований Д'Альбер підчас одної такої сварки сказав до жінки, яка також мала двоє дітей з першого подружжя:

— Алеж це можна збожеволіти! Диви, тепер мої і твої діти бють наших дітей.

ТАРЗАН І БОГИНЯ МАЇВ. (143)

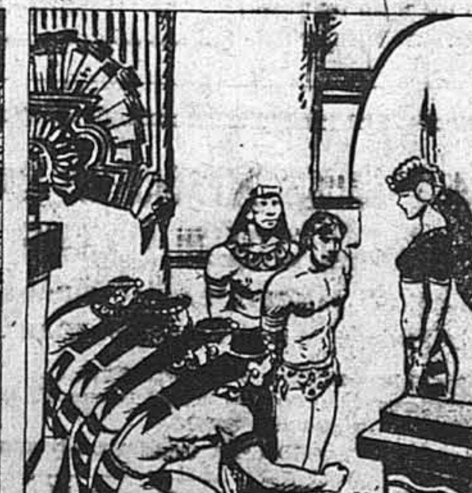
„А ти звідки знаєш, що Тарзан уже не жие"? — запиталася Нкіма з тремтячим серцем. „Коли ще не вмер, то незабаром певно вмре", відповіла маленька малпочка. В її голосі теж відбивався смуток, бо тому, що Тарзан умів по малпячому говорити, всі малпи його дуже шанували. „Він у затраченій столиці, в руках маянців", говорила далі маленька малпочка.

„Ось ходи, я покажу тобі вхід до цеї затраченої столиці", говорила вона далі. Нкіма без надуми подалася за нею. Скоро вони опинилися перед входом до коридору. Тепер Нкіма не сумнівалася, що ця чужа малпочка говорить правду. З розпуки вона почала плакати. Тепер, у чужім світі, що вона сама буде робити? „Тарзане, Тарзане", шльохала бідна Нкіма.

Смерть глянула просто в очі Нкімі. Та коли треба вже вмирати, подумала вона собі, то принайменше буде вмирати разом з Тарзаном. Він такий відважний перед смертю. Поводиться так, наче нічого не було. З ним не страшно вмирати. З тими гадками вона вскочила в коридор і почала продиратися напотемки вперед. Її маленьке серце мало не вискочило з грудей.

Тарзан за той час опинився враз із гуртом маянців у святині зеленої богині. Їх кроки відбивалися глухо від вогких мурів і це додавало ще більше суворости до загального настрою. Його привели перед престол. Недалеко стояла королева Залія зо штилетом у руках. Її обличчя мало вигляд великої рішучости. Не було сумніву, що вона була готова до кривавого вчинку.